

НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Тетяна Ключкович,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри загальної педагогіки та
педагогіки вищої школи,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»,
tetyana.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua

Анатолій Ключкович,
доктор політичних наук,
завідувач кафедри політології і державного управління,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»,
anatoliy.klyuchkovych@uzhnu.edu.ua

Сучасна стратегія розвитку інклюзивної освіти в країнах Європейського Союзу покликана забезпечити доступ до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, статусу, етнічної чи соціальної приналежності. Для досягнення цієї мети уряди країн ЄС ухвалюють нормативно-правові акти, впроваджують національні стратегії та програми, які спрямовані на створення інклюзивного середовища в навчальних закладах, підготовку відповідних фахівців, а також на усвідомлення суспільством важливості інклюзивної освіти. В даному контексті вартим уваги є досвід Словацької Республіки, яка взяла стратегічний курс на впровадження інклюзивного підходу в освітню систему.

Словаччина приєдналася до міжнародного законодавства, прийняла ряд ключових концептуальних та нормативно-правових документів на національному рівні, що стало основою для розробки та реалізації загальнодержавної стратегії інклюзивної освіти.

У «Законі про виховання та освіту» (2008 р.) [6] закріплено інклюзію як одну з основних засад забезпечення доступності освіти та рівності всіх дітей у навчальному процесі, незалежно від їхніх індивідуальних

особливостей. За задумом законотворців, інклюзія повинна охоплювати всіх учасників освітнього процесу, а також дотичні види державної діяльності, наприклад політику підтримки молоді, зайнятості та ін. Законодавче закріплення інклюзивної освіти стало важливим кроком у підвищенні самосвідомості словацького суспільства, у визначенні правових рамок і зобов'язань уряду та навчальних закладів щодо реалізації інклюзивного підходу на практичному рівні.

«Національна програма розвитку виховання та освіти» (2018 р.) [2] визначила необхідність посилення дії принципів інклюзивності та інтеграції в освітній системі країни як інструментальних та цільових пріоритетів її розвитку. Національна програма передбачає комплекс заходів для розвитку інклюзивної освіти на всіх рівнях, починаючи з дошкільного рівня і закінчуючи освітою дорослих. Для реалізації заходів на кожному з рівнів необхідна розробка інклюзивних педагогічних підходів, підготовка відповідних кадрів, створення спеціальних умов для дітей з особливими освітніми потребами, розробка адаптованих навчальних програм і матеріалів. Інтеграція принципів інклюзивності в освітню систему стала ключовим завданням для її подальшого розвитку.

У 2021 році словацький уряд прийняв ключовий документ у сфері інклюзивної освіти під назвою «Стратегія інклюзивного підходу у вихованні та освіті до 2030 року» [5]. Цей документ є стратегічним планом на довгострокову перспективу, що визначає шляхи розвитку інклюзивної освіти впродовж десятиліття.

«Стратегія» як рамковий документ встановлює пріоритетні цілі для державної політики Словаччини у сфері інклюзивної освіти. В документі викладено філософію інклюзивності, яка має на меті створення такої системи освіти, що забезпечує можливості навчання для усіх громадян, поважаючи унікальність кожного індивіда. Цей підхід стосується не тільки шкіл, але й різних типів навчальних і виховних закладів, формальної та неформальної освіти [1, с. 282].

В «Стратегії» зазначено, що її головна мета спрямована на розбудову системи інклюзивної освіти у Словаччині. Інклюзивний підхід у вихованні та освіті орієнтований на підтримку кожного суб'єкта, який бере участь у процесі розвитку дитини. Отже, такий підхід не обмежується лише дітьми, а також враховує потреби та можливості вчителів, вихователів, батьків та інших учасників навчально-виховного процесу, що підвищує їхню професійну компетентність і вмотивованість. «Стратегія» підкреслює важливість того, щоб інклюзивна система була прийнята і підтримана всіма суб'єктами освітнього процесу, адже тільки у такий спосіб можна забезпечити гармонійність і динамічність її розвитку [5, с. 4].

У «Стратегії» визначено шість пріоритетних сфер довгострокового впровадження інклюзивного підходу до навчання і виховання: десеґрегація у навчанні та вихованні; консультативна система в освіті; інклюзивний навчальний процес; дебар'єризація шкільного середовища; підготовка професійних кадрів; соціальна дестигматизація [5, с. 10–40]. На думку розробників, ці пріоритетні сфери реалізації інклюзивного підходу до виховання та навчання визначають ключові напрямки та умови для забезпечення доступності та рівноправності в словацькій освіті.

Документ окреслює також заходи та програми, які спрямовані на підвищення рівня інклюзивності освітньої системи, забезпечення фінансової підтримки інклюзивних шкіл, підвищення ефективності моніторингу, а також розвиток інфраструктури для інклюзивного навчання у Словаччині.

Реалізація «Стратегії» опирається на ряд нормативних урядових документів: «Нульовий план дій стратегії інклюзивного підходу в освіті у 2021 році», «Перший план дій з реалізації стратегії інклюзивного підходу у вихованні та навчанні у 2022–2024 роках»), «План відновлення і стійкості» (2021 р.) та ін. Зв'язок «Стратегії» з цими нормативними

документами доводить, що словацький уряд налаштований поетапно і комплексно впроваджувати інклюзивний підхід в освіті. Ця координація дозволяє забезпечити системний і послідовний підхід до реалізації інклюзивної освіти, допомагає збалансувати ресурси та розподілити відповідальність, а також сприяти взаємодії між різними суб'єктами освітньої політики для досягнення спільних цілей.

В рамках «Плану відновлення і стійкості» [3] передбачено реформи та інвестиції в інклюзивне навчання, що охоплюватимуть всі рівні системи освіти. В соціальному вимірі «План відновлення і стійкості» передбачає створення системи інклюзивної освіти, що спрямована на ефективне згладжування нерівності у вихідних позиціях дітей за соціальними умовами та станом здоров'я. «План відновлення і стійкості» також спрямований на послаблення економічних, соціальних і регіональних відмінностей у Словаччині шляхом впровадження інклюзивної освіти.

Однією з ключових складових успішної реалізації програм, проєктів і ініціатив, спрямованих на підтримку інклюзивної освіти, є створення стійкої системи фінансування цих заходів. В актуальній «Програмній заяві уряду Словацької Республіки 2023–2027» підкреслюється, що невід'ємною частиною забезпечення інклюзивної освіти учнівської та студентської молоді стане стійка система фінансування заходів підтримки [4, с. 42].

Отже, пошук стратегії розвитку інклюзивної освіти є важливим напрямом державної політики Словацької Республіки, оскільки він відповідає сучасним викликам і потребам суспільства. Для розробки та реалізації довгострокової стратегії розвитку інклюзивної освіти в Словаччині створено відповідну нормативно-концептуальну базу, яка покликана забезпечити стабільність, послідовність та ефективність державної політики в цьому напрямку.

Цільовими пріоритетами державної політики Словацької Республіки у сфері інклюзивної освіти є: вдосконалення нормативно-правової бази для розвитку інклюзивної освіти; оптимізація управління освітою з урахуванням інклюзивних принципів; забезпечення кадрових потреб інклюзивного навчання; реалізація комплексних заходів з підтримки освітньої інклюзії; популяризація ідей інклюзивної освіти серед громадськості та навчальних закладів з метою прийняття інклюзивних цінностей і практик; десегрегація у вихованні та навчанні. Зазначені напрями відображають стратегічні орієнтири Словаччини щодо впровадження інклюзивного підходу в навчальний процес з метою забезпечення якості освіти, її доступності та рівних можливостей для всіх учнів.

Список використаних джерел:

1. Ключкович Т. Інклюзивна освіта в Словаччині: нормативні основи та пріоритети розвитку. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 54. Том 1. С. 280–285.
2. Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (2018–2027). Bratislava: MŠVVŠ SR, 2018. 59 s.
3. Plán obnovy. Bratislava: MF SR, 2021. 806 s.
4. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2023–2027. URL: https://www.vlada.gov.sk/share/uvsr/vlada/programove_vyhlasenie_vlady_sr.pdf?csrt=10735860347138607953 (дата звернення: 10.04.2024)
5. Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní. Bratislava: MŠVVŠ SR, 2021. 45 s.
6. Zákon z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, č. 2008. P. 245. URL: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245> (дата звернення: 10.04.2024).